זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואיכא דאמרי קטן הוה [א]ודלא כאבא שאול [ב]דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר [א]גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן: וקונה את עצמו בכסף כו': בכסף ע"י אחרים אין [ג]אבל לא על ידי עצמו במאי עסקינן אילימא שלא מדעתו מכדי שמענא ליה לר' מאיר [ד]דאמר חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות ותנינא [ה ב]זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו אלא פשיטא מדעתו והא קמשמע לן על ידי אחרים אין על ידי עצמו לא אלמא אין קנין לעבד בלא רבו אי הכי אימא סיפא בשטר על ידי עצמו על ידי עצמו אין על ידי אחרים לא ואי מדעתו על ידי אחרים אמאי לא וכי תימא מאי ע"י עצמו אף ע"י עצמו והא קמ"ל דגיטו וידו באים כאחד והא לא תני הכי דתניא [י]בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דברי ר"מ אמר אביי לעולם שלא מדעתו ושאני כסף הואיל וקני ליה בעל כורחיה מקני ליה בעל כורחיה אי הכי שטר נמי [י]האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד הכא נמי האי כספא לחוד והאי כספא לחוד טיבעא מיהא חד הוא רבא אמר כסף קבלת רבו גרמה לו שטר קבלת אחרים גרמה לו: וחכמים אומרים [ג]בכסף ע"י עצמו: בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי נהי נמי דשלא מדעתו מכדי שמענא להו לרבנן דאמרי זכות הוא [מ]שיצא מתחת יד רבו לחירות ותנינא זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו וכ"ת מאי ע"י עצמו [י]אף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו א"ה אימא סיפא בשטר ע"י אחרים ולא על ידי עצמו והא קיימא לן [ה]דגיטו וידו באין כאחד וכי תימא מאי ע"י אחרים [ו]אף ע"י אחרים והא קמ"ל [ו]דזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות אי הכי נערבינהו וניתנינהו בכסף ובשטר בין ע"י אחרים בין על ידי עצמו אלא בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ור"ש בן אלעזר הוא [ט]דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר אף בשטר על ידי אחרים ולא ע"י עצמו [י]ושלש מחלוקות בדבר אמר רבה מ"ט דר' שמעון בן אלעזר [ז]גמר לה לה מאשה מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו[ז] אף עבד נמי עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו בעי רבה

לר'

ואיכא דאמרי קטן הוה. ואעפ"כ הוצרך לכל זאת: **ודלא כאבא שאול.** דאמר [א]כל המחזיק בהן זכה אפי' לאחר זמן זכה בהן: **ע"י עצמו לא.** שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו אינו פדוי דמה שקנה עבד קנה רבו[ב]: **כמאי עסקינן.** האי קנה עצמו ע"י אחרים: **אילימא שלא מדעתו.** של עבד: **שמעינן ליה לרבי מאיר.** בפ"ק דגיטין חוב הוא לעבד שיוצא כו' שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה ואי עבד ישראל אוסרו בשפחה דשכיחא ליה פריצא ליה[ג]: **ותנינא אין חבין לאדם כו'.** אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד והיכי תני מתניתין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו: **אלא מדעתו.** ואם תאמר פשיטא הא איצטריך לאשמועינן דע"י עצמו לא דאין קנין לעבד בלא רבו בשום צד: **ואי מדעתו.** שאמר לו קבל גטי: **באין כאחד.** ולא אמרינן לא הוציא רבו את הגט מרשותו ואין זו קבלה: **והא לא תני.** בברייתא הכי: **האי שטרא לחוד כו'.** זה לשון קניה וזה לשון שחרור: **האי כספא לחוד והאי כספא לחוד.** זה ניתן לקנייה וזה ניתן לשחרור: **טיבעא מיהא חד הוא.** ואין ניכר הפרש ביניהם: **כסף קבלת רבו.** שמקבל רבו הכסף גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין[ד] אלא קבלת הרב והרב אין נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו אבל חירות השטר קבלת אחרים גרמה לו וכיון דחוב הוא לו אין חבין לאדם שלא מדעתו: **שמענא להו כו'.** במסכת גיטין (דף יא:): **סגינא.** כמו התנן: **דיש קנין.** כי יהבי ליה ע"מ שאין לרבו רשות בו: **והא קי"ל.** כלומר והא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר"מ: **אף ע"י אחרים.** ואפי' שלא מדעתו דזכות הוא לעבד כו': **ורבי שמעון בן אלעזר היא.** הך סיפא דשטר דלית ליה גיטו וידו באין כאחד: **ושלש מחלוקות בדבר.** רבי מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ור"ש בן אלעזר אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד כדקתני אף בשטר כו' וכ"ש בכסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו [ה]דיש קנין אחרים דזכות הוא לו וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ודקיימא לן גיטו וידו באין כאחד כרבנן עבדינן ליה. והאי דלא ערבינהו ותנינהו משום דסיפא ר"ש בן אלעזר היא אבל רישא ה"ק ליה רבנן לר"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכ"ש ע"י אחרים דזכות לו וכ"ש שטר [א]דזכות ואם באנו לפרש שלש מחלוקות ולומר דרבנן אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורבי שמעון בן אלעזר סבר כר' מאיר בכסף דע"י עצמו לא ואין קנין וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד א"כ הא דקי"ל גיטו וידו באין כאחד יחידאה היא וכר' מאיר עבדינן ליה הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דרישא דמילתא אמרוה רבנן וסיפא אמאן לר' שמעון בן אלעזר: **שאינה שלו.** דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ואיהי לא אקניא לבעל לגופה: **שאינה שלו.** של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל [ט]גטו:

לר'

ואיכא דאמרי קטן היה. ואעפ"כ הוצרך לזכות בו כדי שלא יקנה עצמו מן ההפקר אחר מיתת האדון ודלא כאבא שאול דלאבא שאול היה יכול לזכות בו ואפי' לאחר מיתה כפ"ה וקשה לר"ת מנא ליה דלא כאבא שאול דילמא לעולם אימא לך דכאבא שאול סבירא ליה ומה שהחזיק בו מחיים לפי שהיה ירא שמא יקדמנו אחר ויזכה בו[א] ועוד ה"ל למימר וכלרבנן ועוד קשה דבפרק השולח (גיטין דף לט.) פסיק רבי יהושע בן לוי הלכה כאבא שאול ואע"ג דרבי יוחנן סבר דאין הלכה כאבא שאול מ"מ קי"ל דבכל מקום הלכה כריב"ל לגבי דרבי יוחנן כדמוכח בריש פ"ד דמגילה (דף כז.) דמשמע שדברי רבי יהושע בן לוי הם עיקר [ק]מדברי ר' יוחנן גבי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש[ב] וא"כ היכי עבוד הכא דלא כהילכתא ונראה לר"ת[ג] דגרסי' הכא וכאבא שאול כלומר אפילו לאבא שאול דאמר כל המחזיק בהן זכה בהן הוצרך לעשות כן שלא יקדמנו אחר ועוד מפרש ר"ת בענין אחר איכא דאמרי קטן הוה שאם היה גדול לא היה מועיל בו זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואע"פ שעבדות אחרים עליו קודם הוא לזכות בעצמו כיון שיש לו יד אבל קטן שאין לו יד כל הקודם זכה [ש]בהן כאבא שאול ולא אמר לו שלוף מסנאי מחיים אלא לאחר מיתת יהודה הגדולה עשה כך והיינו כאבא שאול דאמר קטן אין לו יד לזכות בעצמו ומשום הכי זכה בו מר זוטרא אפילו לאחר מיתה אבל לרבנן בין גדול ובין קטן ואפילו עבדות אחרים עליו קנה עצמו בן חורין[ד] ור"י מפרש להא דקאמר וכאבא שאול [ת]דאמילתא קמא נמי קאי ואפי' ללישנא קמא דגדול הוה לא היתה חזקה מועלת כלום אלא דוקא לאבא שאול דלרבנן דאמרי בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין לא היה מר זוטרא יכול לזכות בו דטעמייהו דרבנן[ה] מפרש בפרק השולח (גיטין דף לט:) דגמר לה לה מאשה דמה אשה[ו] מיתת בעל מתירה בלא גט אף עבד משתלח בלא גט והוי השתא מיתת הבעל כגט[ז] ואם היה[ח] נותן לו גט מי היה אחר יכול לזכות בו אבל לאבא שאול ניחא דהא יליף מה אשה [א]איסורה מפקעת במיתת הבעל ולא ממונא אף עבד כו'[ט] וכיון שהיה משעבד עצמו למר זוטרא לא היה חפץ לזכות בעצמו והוי כמו קטן לאבא שאול:

[**והא** קמ"ל ע"י אחרים אין בו'. וא"ת מעיקרא נמי ידע תלמודא דהכי הוא חידוש דמתניתין כלאמר בכסף ע"י אחרים אין ע"י עצמו כו' וי"ל דהוי סבר מעיקרא דהוי חידוש דמתני' מתרווייהו ממה שהוא ע"י אחרים ומן דיוקא דע"י עצמו לא ומסיק דלא איצטריך מתני' אלא מן הדיוק. מ"י]: **רבי** שמעון בן אלעזר אומר אף שטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ושלש מחלוקות בדבר. פירש בקונטרס' ר' מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא על ידי עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר על ידי עצמו ולא על ידי אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ולר' שמעון בן אלעזר אית ליה בין כסף בין שטר

מסורת הש"ס

א) גי' הרי"ף והרא"ש וכלאבא שאול [וכן פירש ר"ת כמ"ש תוס' הכא], ב) גיטין לט., ג) [בכתי"י: ע"י עצמו לא. וכ"ה ברש"י. וכ"נ מתוס' והא קמ"ל ועי"ש ברש"ש], ד) גיטין יא:, ה) שם, לקמן מב. ב"מ יב. עירובין פא: חולין פג. [כתובות יא. יבמות קיח:], ו) [בכתי"י נוסף: בכסף ע"י אחרים. ועי' רש"ש], ז) [לעיל ה.], ח) [בכתי"י נוסף: לעבד], ט) תוספתא דקידושין פ"א ה"ד, י) [עירובין עה. וש"נ], כ) גיטין לט: [מא: חגיגה ד.], ל) [עי' גיטין עז ע"ש], מ) [גרסי' שברי"ף: דאמר קטנים כל וכו' זכה בהן ואין לקטנים וכיה שיזכו בעצמן], נ) [פסחים פח ע"ב], ס) [גיטין יג ע"א], ע) [גרסי' שברי"ף: אבין לו כלל אלא קבלת הרב גורם יהרב וכו' מאליו ולא ע"י עצמו אבל וכו' קבלת אחרים שיקבלו השטר גורם השחרור וכיון], פ) [בכ"י נוסף: עצמו], צ) [בדפו"ר: גיטו], ק) [ועי' תוס' חולין נו. ד"ה אמר רבא], ר) [בדפו"ר: דגרסינן], ש) [צ"ל בו. יעב"ץ], ת) [צ"ל אמילתא. רש"ל], א) [בדפו"ר: איסורה מפקעתא], ב) [נראה דיש להוסיף אלמא].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושלש מחלוקות וכו'. וכ"ש שטר ואם באנו כצ"ל ותיבת דזכות נמחק:

◆

מוסף תוספות

א. לאחר מיתה. תוס' הרא"ש. ב. וקאמר התם כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ואע"ג דרבי יוחנן פליג עליה כדאיתא התם מייתי ראיה מר' יהושע בן לוי דהלכה כרב פפי. תוס' גיטין לט. ג. כגירסת ר"ת. תוס' הרא"ש: והגאונים. ריטב"א. ד. וזכו בהם שמים. תוס' הרא"ש. ה. שקונים עצמם במיתת האדון. שם. ו. בין גדולה בין קטנה מיתת הבעל. שם. ז. ומיתת האדון כגט. שם. ח. שם נוסף, רבו. ט. מיתת האדון מפקיע איסור ולא ממון הלכך קטן שאין לו יד לזכות בעצמו המחזיק בו זכה בו וכן גדול כיון שהיה משעבד וכו'. שם. י. דבמתניתין גופא איכא שלש מחלוקת. רשב"א.

◆

תוס' ר"י הזקן

[דגיטו וידו באין כאחד]. ...חשוב כאילו הוא ביד האדון לא אמרינן שלא יצא שטר השחרור מיד האדון דגיטו וידו באים כאחת שתכף שנתן לו גט שחרורו נעשה לו יד לקבל השטר ואין לאדון שום זכייה בו. שלא מדעתו. של עבד. חוב הוא לעבד. דעבדא בהפקרא ניחא ליה ונוח לו שאסור בבת חורין כדי שיהא מותר בשפחה דזילא ליה ופריצא [ליה] ושכיחא ליה טפי מבת

עין משפט נר מצוה

רלה א מיי' פ"ב מהל' זכייה ומתנה הל"ו סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' סה וטוש"ע חו"מ סי' ערה סעי' כט:

רלו ב מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הל"ב ופ"ה מהלכות עבדים הל"ב ופ"ז שם הל"א טוש"ע חו"מ סי' רמג סעי' ח:

רלז ג ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ב סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כו:

רלח ה מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' מד:

ו [מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"א טוש"ע שם סעי' מח]:

רלט ז מיי' שם הל' ג (ג) טור שו"ע שם סעי' מא:

◆

מוסף רש"י

גר שמת. ואין לו יורשים וכל נכסיו הפקר. קנו עצמן. הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר. אבא שאול אומר. קטנים אין להם יד לזכות בעצמן (גיטין לט.). **חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות.** שלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה אלמא חוב הוא לו (שם יא.). **זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו.** דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו אנן סהדי דניחא ליה לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.). דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות יא. וב"מ יב.). דבר שהוא טוב לו שהוא חפץ בו (סוטה כה.). **זכין לאדם שלא בפניו.** ושלא מדעתו דאנן סהדי דניחא ליה שתהא שלוחו (ב"מ יב.). **גיטו וידו באין כאחד.** ע"י הגט באה לה עם נתינתו (גיטין עז:). **האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד.** זה כתוב לשון כניסה וזה מפורש לשון יציאה (לעיל ה:). **האי כספא לחוד.** כשהוא נותנו מפרש על מנת מה הוא נותנו (שם). **טיבעא מיהא חד הוא.** אינו ניכר בתוכו אם להוציא אם להכניס (שם). **גמר לה לה מאשה.** כתיב הכא (דברים כד) וכתב לה וכתיב התם (ויקרא יט) או חופשה לא נתן לה (חגיגה ד.).

◆

תוס' ר"י הזקן (המשך)

חורין. קבלת רבו גרמה לו. להשתחרר ואין אדם עושה מעשה השחרור שיהא תלוי בו שיהא הוא יכול למנוע שהאדון מקבל מעותיו להועלת עצמו והוא משוחרר מאליו. אבל בשטר אדם מקבל השטר והוא משוחרר באותה קבלה ואין חבין לו לאדם שלא בפניו. דשלא מדעתו. דהא אמרת על ידי אחרים לא. [ג]מיירי שלא מדעת העבד. והא קיי"ל. דלרבנן נמי אמרינן גטו וידו באין באחת. אף על ידי אחרים. שלא מדעתו. שלש מחלוקות. דר' [שמעון בן] אלעזר ס"ל דלא אמרינן גטו וידו באין כאחד.